

HET SPIEGELGESPREK

Een spiegelgesprek tussen leerlingen en docenten is een mooie manier om inzicht te krijgen hoe veilig leerlingen de school ervaren op het gebied van seksuele diversiteit. Met tips als uitkomst.

Een veilige setting

Het is als docent niet altijd makkelijk om van leerlingen de signalen op te vangen die aangeven hoe veilig ze zich voelen. Zeker niet op het gebied van seksuele diversiteit en gender. Vaak speelt pesten zich af onder de radar van de docent. Bovendien zijn leerlingen alleen volledig open over hun ervaringen en adviezen wanneer de setting veilig is. Een werkvorm om deze veilige setting te organiseren, is het spiegelgesprek.

Vijf gespreksrondes

Een spiegelgesprek bestaat uit maximaal vijf gespreksrondes van én tussen leerlingen en docenten, waarbij ook teamleiders aanwezig zijn. Steeds is er een ronde waarbij de ene groep eerst onderling doorspreekt over ervaringen en adviezen. Gevolgd door een ronde waarbij de andere groep vraagt om verheldering. De gesprekken worden afgesloten met een gezamenlijke 'feed-forward': concrete plannen voor de school. Vanwege dat laatste is het belangrijk dat teamleiders aanwezig zijn. De meest uitgebreide versie duurt 3 uur:

- **Ronde 1:** Leerlingen praten in een binnenkring. Docenten en teamleiding zitten eromheen en luisteren. (45 minuten)
- **Ronde 2:** Leerlingen én docenten + teamleiding zitten tegenover elkaar. Docenten en teamleiding stellen verhelderende vragen. (30 minuten)
- **Ronde 3:** Docenten en teamleiding praten in een binnenkring. Leerlingen zitten eromheen en luisteren. (45 minuten)
- **Ronde 4:** Docenten, leerlingen en teamleiding vormen subgroepen en formuleren aanbevelingen. (30 minuten)
- **Ronde 5:** Feedback en feed-forward met docenten en teamleiding. (30 minuten)

Tips

- Vraag leerlingen om mee te doen vanuit een doorsnede van de leerlingenpopulatie van de school. Zorg liefst voor diversiteit in leeftijd, leerjaar, wel/niet betrokken bij extra schoolactiviteiten zoals leerlingenraad, seksuele en genderidentiteit (uiteraard voor zover openlijk bekend).
- Voor het gevoel van veiligheid is een te grote groep niet prettig. Tussen de acht en vijftien leerlingen is een mooi aantal. Het aantal docenten mag wat lager zijn.
- Hou een voorbereidend gesprek met de leerlingen. Dit helpt hen om in het gesprek met de docenten met meer vertrouwen te spreken. (Voorgesprek: 30 minuten)
- Vraag een gespreksleider die bij leerlingen vertrouwen wekt en goed kan doorvragen. Bij kwetsbare vragen over identiteit en sociale veiligheid is het van belang dat de sfeer veilig is. De gespreksleider kan een docent zijn of iemand van buiten. Informeer bij de Helpdesk van School & Veiligheid naar een gespreksleider.
- Als deze gesprekken in een veilige sfeer verliepen is het mooi als dat kan worden vastgehouden. Biedt eventueel aan om later door te praten over bijvoorbeeld de vorming van een GSA.
- Laat iedereen die bij dit gesprek was naderhand zien wat er met de uitkomsten gaat gebeuren / is gebeurd.

Voorbeeldvragen ronde 1

Hieronder staan acht hoofdvragen waar de leerlingen in de eerste ronde mee aan de slag kunnen. Voor elke vraag kan gekozen worden uit meerdere varianten en uitwerkingen.

- 1. Weten docenten of teamleiders of jullie je als leerlingen veilig voelen?**
  - Kunnen jullie incidenten rond seksisme, homofobie en transfobie altijd melden?
- 2. Is het voor jullie duidelijk wat de school doet met plagen, pesten en discriminatie?**
  - Is het voor jullie duidelijk dat sociale veiligheid en specifiek aandacht voor seksuele diversiteit belangrijk is voor de school?
  - Hoe is het voor jullie zichtbaar en hoorbaar dat sociale veiligheid en specifiek seksuele diversiteit centraal staat?
  - Is er op school aandacht voor de veiligheid van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender leerlingen en leerkrachten?

- Hoe wordt werk gemaakt van het tegengaan van negatief gedrag rond seksuele diversiteit?
- Hoe neemt de school negatief gedrag en houdingen naar leerlingen en docenten serieus? Wanneer bagatelliseert de school dit?
- Zijn jullie als leerlingen (en ook jullie ouders) op de hoogte van het schoolbeleid rond sociale veiligheid en specifiek over seksuele diversiteit?

3. Handelen alle docenten hetzelfde op vraagstukken van burgerschap en diversiteit?

- Leer je in school luisteren, je mening kunnen geven, respect hebben voor de mening van anderen, omgaan met diversiteit en samenwerken?
- Op welke manier geven docenten aandacht aan diversiteit en seksuele diversiteit (homoseksualiteit, biseksualiteit, heteroseksualiteit, heteronormativiteit, transseksualiteit, man/vrouw rollen)? Bij welke vakken?
- Hoe spreken docenten, leerlingen en ouders over sociale veiligheid en specifiek over seksuele diversiteit?

4. Welke duidelijke afspraken heeft de school over respectvol gedrag?

- Kennen jullie de afspraken over hoe er respectvol met elkaar wordt omgegaan?
- Zijn er duidelijke afspraken om negatief gedrag te voorkomen naar lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender leerlingen?
- Denigrerend gedrag en alledaags 'zacht seksistisch gedrag': wordt dat op school benoemd of onbenoemd gelaten? Wanneer en waar?
- Worden richtlijnen altijd en consequent gehanteerd?
- Hoe treden docenten op?
- Is schelden toegestaan op school? Zo niet, is schelden met het woord 'homo' acceptabel? Zo niet, hoe maakt school dit duidelijk aan leerlingen en personeel?

5. Onderneemt de school actie zodat iedereen zichzelf kan zijn op school?

- Hoe vanzelfsprekend is seksuele diversiteit op school?
- Hoe zichtbaar is seksuele diversiteit op school?
- Hoeveel leerlingen en personeelsleden komen ervoor uit dat ze homo, lesbisch, biseksueel of transgender zijn?
- Hoeveel procent van de populatie is dat? Komt dit overeen met het gemiddelde (5% homo/lesbisch + 5% biseksueel + 0,5% transseksueel)?
- Welk percentage van de heteroseksuele leerlingen denk je dat aarzelt om hun seksuele voorkeur duidelijk te maken op school?

- Denk je dat er sprake is van een ongelijk veiligheidsgevoel tussen lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgenderleerlingen en heteroseksuele leerlingen en personeel? Zo ja, waarom? Probeer specifieke oorzaken te benoemen.
- Hoe zou de school de veiligheid wel voor iedereen kunnen bevorderen? Wat kan school doen aan bovengenoemde oorzaken?

6. Geeft de school specifieke lessen over seksuele diversiteit?

- Geeft de school seksuele vorming? Is daarin ook aandacht voor seksueel respectvol gedrag (wensen en grenzen)?
- Geeft de school specifieke voorlichting over seksuele diversiteit? Hoe?
- Sluiten de voorlichtingsactiviteiten aan op de leeftijdsfase en behoefte van leerlingen?
- Doen de docenten zelf de voorlichtingsactiviteiten; schakelen ze alleen externe voorlichters (of theater) in; is het een combinatie? Hoe versterken de eigen lessen en het aanbod van externe voorlichters elkaar?
- Is het aanbod een integraal aanbod waarin heteronormativiteit centraal staat?
- Komen transseksualiteit/transgenderisme en interseksualiteit ook aan de orde?

7. Krijgen jullie als leerlingen goede begeleiding in het kader van sociale veiligheid, specifiek op het gebied van seksuele diversiteit?

- Hoe is de klachtenprocedure en –protocol? Is het hierin opgenomen dat klachten over seksisme, homofobie en transfobie de reden kunnen zijn voor een klacht?
- Denken jullie dat de vertrouwenspersonen, mentoren en leerlingenbegeleiders zijn voorbereid op vragen van lhbt⁺-leerlingen en homofobe leerlingen en collega's?
- Weten jullie of school een sociale kaart heeft om leerlingen adequaat door te verwijzen naar informatie, ontmoetingsmogelijkheden of specifieke zorg?

8. Worden jullie als leerlingen betrokken bij het beleid van sociale veiligheid? Denk in het bijzonder aan seksuele diversiteit.

- Krijg je als leerling steun als je ervoor uit wilt komen dat je homo, lesbisch, biseksueel of transgender bent?
- Naar wie kun je als leerling toe voor steun bij een coming-out?
- Hoe gaat de school om met de geslachtsverandering van een leerling?
- Hoe gaat de school er mee om als leerlingen een GSA willen oprichten? Ondersteunt school het initiatief actief als iets waar de hele school trots op is? Laat zij het toe als hobby van leerlingen en enkele docenten? Of wordt een dergelijk initiatief ontmoedigd?

Voorbeeldvragen ronde 1

In de derde ronde praten de docenten en teamleiding door op basis van de uitgesproken ervaringen en adviezen van de leerlingen:

1. Waarom zijn de activiteiten rondom sociale veiligheid en seksuele diversiteit (lhbti+) ingericht zoals de leerlingen dit ervaren?
2. Wat zou er eventueel anders kunnen? Waarom en hoe?

*Deze handleiding is gemaakt door Stichting School & Veiligheid
voor haar website Gendi, gender- en seksuele diversiteit in het onderwijs
www.gendi.nl*

